

Η ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΔΙΑΚΟΝΙΑ ΩΣ ΠΟΡΕΙΑ
ΕΠΙ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΝΟΤΗΤΑ
ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΩΝ

Υ Π Ο
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ
Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Κατὰ τὰς τελευταίας δεκαετίας εἶναι πολὺ μεγάλη ἡ νοσταλγία διὰ τὴν ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος καὶ τῆς κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν. Οἱ Χριστιανοὶ φαίνονται ὅτι ἀφυπνίζονται ἐκ μακροῦ, βαθέος ὕπνου καὶ ὅτι γνωρίζουν ὅτι, παρὰ πάσας τὰς διασπάσεις, ὑπάρχουν πολλά, τὰ ὅποια τοὺς ἐνώνουν. Ἡ διαπίστωσις αὕτη βοηθεῖ νὰ συνειδητοποιήσωμεν, ὅτι τὸ «πρῶτον καθῆκον ἡμῶν εἶναι νὰ οἰκοδομήσωμεν τὴν μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν κοινωνίαν ἐν μιᾷ ἀνιδιοτελεῖ συνεργασίᾳ» (P. Duprey). Πρέπει ἐπὶ τέλους νὰ κατανοήσωμεν, ὅτι ἡ μοναδικῶς δυνατὴ ὁδὸς πρὸς ὑπερνίκησιν τῆς διασπάσεως καὶ τῆς ἀποξενώσεως καὶ πρὸς πλήρη ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος τῶν Ἐκκλησιῶν μνημονεύεται εἰς τοὺς λόγους, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν τὴν ἀρίστην σύνοψιν τῶν τάσεων τῶν γνησίων οἰκουμενικῶν διαλόγων: «In necessariis unitas; in dubiis libertas; in omnibus caritas» (= «Εἰς τὰ ἀναγκαῖα, δηλαδὴ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν, ἐνότης· εἰς τὰ ἀμφίβολα, δηλαδὴ εἰς τὰς συζητητέας λειτουργικὰς, θεολογικὰς καὶ κανονικὰς ἰδιοτυπίας, ἐλευθερία· εἰς ὅλα, διακονικῶς ἐνεργοῦσα ἀγάπη»). Ἡ διακονικὴ αὕτη ἀγάπη εἶναι ἡ Χριστοκεντρικὴ κοινωνικὴ ὑπηρεσία τῶν Χριστιανῶν, ἡ ὅποια ἐκπηδᾷ ἐκ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ καὶ γίνεται φανερά ἐπὶ πάντων τῶν πεδίων, ἀπὸ τῆς ἀτομικῆς καὶ τῆς ἐνδοκοινοτικῆς μέχρι τῆς διομολογιακῆς καὶ διεκκλησιαστικῆς βοηθείας. Ἡ ἔλλειψις τοῦ γνησίου διακονικοῦ πνεύματος τῆς κατανοούσης, συγχωρούσης καὶ ἀνιδιοτελοῦς ἀγάπης εἶχε συντελέσει εἰς τὸ ὅτι εἶχον συσσωρευθῆ κατὰ τὸ παρελθὸν βουναὶ ἀμοιβαίας ἀγνωσίας, παρανοήσεων, μνησικακιῶν καὶ ἀνταγωνισμῶν, τὰ ὅποια εἶχον μεγεθυνθῆ διὰ ἐριστικῶν συγγραφῶν καὶ διὰ τῆς ἀναποφεύκτου ἀναμνήσεως ἀπαρადέκτων κακοποιήσεων καὶ διώξεων. Μόνον ἡ διακονικὴ ἀγάπη εἶναι ἡ ἀμετάκλητος προϋπόθεσις καὶ ἀναγκαῖα στάσις ζωῆς διὰ τὴν προετοιμασίαν τῆς ἡμέρας πρὸς κοινὴν ὁμολογίαν τοῦ Συμβόλου τῆς Πίστεως. Τὴν προϋπόθεσιν ταύτην ὑποδεικνύει εἰς ἡμᾶς ἡ Ὁρθόδοξος Λειτουργία, ὅταν ὁ Λειτουργὸς πρὸ τῆς ἀπαγγελίας τοῦ

Συμβόλου τῆς Πίστεως καὶ πρὸ τῆς τελέσεως τοῦ Εὐχαριστιακοῦ Δείπνου στρέφεται πρὸς τὸν λαὸν καὶ προτρέπη: «Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμοιοῖα ὁμολογήσωμεν Πατέρα, Υἱὸν καὶ Ἅγιον Πνεῦμα, Τριάδα ὁμοούσιον καὶ ἀχώριστον». Αἱ ἐκφράσεις αὗται εἶναι ἡ ἀπήχησις τῶν λόγων τοῦ Ἰησοῦ: «Ἄφες ἐκεῖ τὸ δῶρόν σου ἔμπροσθεν τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ὑπάγε πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου, καὶ τότε ἐλθὼν πρόσφερε τὸ δῶρόν σου» (Ματθ. 5,24).

Ἐν τῷ πνεύματι τούτῳ τῆς συγχωρούσης ἀγάπης συνέδεσεν ὁ ἀείμνηστος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Ἀθιναγόρας τὸν «θεολογικὸν διάλογον τῆς πίστεως καὶ τῆς ἀληθείας» μετὰ τοῦ ρηξικελεύθου «διαλόγου τῆς ἀγάπης».

Ἐν τῇ προσφωνήσει του εἰς τὴν Βασιλικὴν τοῦ Ἁγίου Πέτρου ἐν Ρώμῃ κατὰ τὴν ἐπίσκεψίν του πρὸς τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν Στ' τῇ 26ῃ Ὀκτωβρίου 1967 εἶπε χαρακτηριστικῶς, ὅτι ἐν τῇ κοινῇ πορείᾳ πρὸς τὴν ἕνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, ἥτις πορεία εἶναι «πορεία πρὸς τὴν ἀλήθειαν, πορεία πρὸς ὅ,τι πάντοτε, ὅ,τι πανταχοῦ, ὅ,τι ὑπὸ πάντων ἐπιστεῦθη», θὰ «συνεχίσωμεν καὶ ἐντείνωμεν τὸν διάλογον τῆς ἀγάπης, εἰς τρόπον ὥστε νὰ καταστήσωμεν τοῦτον προθεολογικὸν γεγονός, τὸν δὲ κυρίως θεολογικὸν διάλογον, ἐκ κοινῆς πάντων συμφωνίας, νὰ κατευθύνωμεν ἀφ' ἑνὸς μὲν πρὸς τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἤδη κοινῇ βιουμένου ἐκκλησιαστικῶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ πρὸς τὴν διερεύνησιν, ἐν πνεύματι ἀγάπης καὶ οἰκοδομῆς, καὶ τὴν διατύπωσιν, ἐν πνεύματι διακονίας, τῆς ἀληθείας. Οὕτως ἐλπίζομεν, ἵνα ἀχθῶμεν εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτίμησιν καὶ τὸν διαχωρισμὸν τῶν κεφαλαίων ἐκείνων τῆς πίστεως, ἅτινα ἀπαραιτήτως δέον ἵνα ἀπὸ κοινοῦ ὁμολογῶμεν, ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐκείνων στοιχείων τοῦ βίου τῆς Ἐκκλησίας, ἅτινα, ὡς μὴ ἀπτόμενα τῆς πίστεως, δύνανται ἐλευθέρως, κατὰ τὴν παράδοσιν ἑκατέρας τῶν Ἐκκλησιῶν, ἵνα ἀποτελῶσιν ἴδια ἐκάστης βιώματα καὶ γνωρίσματα, σεβαστὰ τῇ ἑτέρᾳ».

Ὅθεν εἶναι ἄδικος ὁ ἰσχυρισμός, καθ' ὃν δῆθεν ὁ ἀείμνηστος Πατριάρχης Ἀθιναγόρας συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ περιφρονῆται ὁ θεολογικὸς διάλογος τῆς ἀληθείας πρὸς χάριν μιᾶς νοσηρᾶς ἀγάπης. Ἡ ἀποκατάστασις τῆς ἀγάπης δὲν σημαίνει ἕνωσιν, ἀλλ' ἄρσιν τῶν ἐπιπροσθούτων εἰς τὸν εἰλικρινῆ θεολογικὸν διάλογον τῆς ἀληθείας ἐμποδίων.

Δι' αὐτὸ ὁ αὐτὸς Πατριάρχης καὶ κατὰ τὴν ἐν τῷ ἐν Φαναρίῳ ἀντιφώνησιν αὐτοῦ πρὸς τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν Στ' τῇ 25ῃ Ἰουλίου 1967 εἶχεν εἶπει χαρακτηριστικῶς: «Δῶμεν πᾶσαν δυνατὴν θυσίαν, καταργοῦντες ἀμοιβαίως, ἐν πλήρει αὐταπαρνήσει πᾶν ὅ,τι ἐν τῷ παρελθόντι συνεβάλετο κατ' ἐπίφασιν μὲν εἰς ὀλοκλήρωσιν τῆς Ἐκκλησίας, ὄντως δὲ εἰς δυσγεφύρωτον διαίρεσιν αὐτῆς... Συνάψωμεν δὲ τὰ διηρημένα, ἀμοιβαίαις ἐκκλησιαστικαῖς πράξεσιν, ὅπου ἐγχωρεῖ, βεβαιοῦντες τὰ κοινὰ τῆς πίστεως καὶ τοῦ κανόνος σημεῖα, τὸν δὲ Θεολογικὸν διάλογον κατευθύνον-

τες πρὸς τὴν ἀρχὴν τῆς πλήρους κοινότητος ἐν τοῖς θεμελιώδεσι τῆς πίστεως καὶ τῆς ἐλευθερίας τῆς εὐσεβοῦς καὶ οἰκοδομητικῆς, ἀπὸ τῶν κοινῶν δὲ Πατέρων ἐμπνεομένης, θεολογικῆς σκέψεως καὶ τῆς ποικιλίας ἐν τοῖς κατὰ τόπους ἐθίμοις, ὡς ἀπ' ἀρχῆς ἤρесе τῇ Ἐκκλησίᾳ». «Ὅτι ὁ Πατριάρχης Ἀθιναγόρας δὲν ὑπερετίμα τὴν ἀγάπην ὡς μέσον αὐτομάτου ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος μεταξὺ τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἀντιφωνήσεώς του ἐν Ρώμῃ πρὸς τοὺς καρδινάλιους καὶ τὰ μέλη τῆς Συνόδου τῶν ρωμαιοκαθολικῶν ἐπισκόπων (26 Ὀκτ. 1967), ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐτόνισεν, ὅτι δέον, ὅπως πορευθῶμεν πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τῆς ἀποκαταστάσεως τῆς ἐνότητος «ἐν ἀγάπῃ καὶ ὑπομονῇ, ἐπανορθοῦντες ἐκατέρωθεν τὰ σφάλματα τοῦ παρελθόντος καὶ πᾶν ὅ,τι συνεβάλετο εἰς τὴν διαίρεσιν ἡμῶν... Ἴσως ἡ ὥρα αὐτῆ θὰ βραδύνη. Ὅμως ἡ ὥρα τῆς ἀγάπης εἶναι παροῦσα». Ὅμοίως ὁ Ἀθιναγόρας διεκήρυττεν, ὅτι ἡ πορεία πρὸς ἀποκατάστασιν τῆς ἐνότητος θὰ πραγματοποιηθῇ «ἐν πιστότητι πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν ἀγάπην», μετὰ ζήλου, συνέσεως συστηματικῶς καὶ κατὰ πρόγραμμα, «τόσον ὑπὸ τὴν βαρεῖαν σκιάν τῆς χθές, ὅσον καὶ ὑπὸ τὸ ἐλπιδοφόρον φῶς τῆς προοπτικῆς τῆς αὔριου». Αἱ προϋποθέσεις αὗται εἶναι ἀναγκαῖαι, διότι, ὡς ἐτόνιζε, «βεβαίως δὲν παραγνωρίζομεν οὔτε τὸν ἀριθμὸν, οὔτε τὴν σοβαρότητα τῶν ἐνώπιον ἡμῶν προβλημάτων» καὶ πρὸς ἄρσιν «ἐμποδίων» (Ἀντιφώνησις τοῦ Πατριάρχου Ἀθιναγόρου, ὑποδεχομένου τὸν καρδινάλιον Μπέα, 3 Ἀπριλίου 1965. Πρβλ. Γράμμα τοῦ Πατριάρχου Ἀθιναγόρου πρὸς τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν Στ', 13 Ἰουνίου 1965. Ὡσαύτως πρβλ. προσφώνησιν τοῦ Πατριάρχου Ἀθιναγόρου, ὑποδεχομένου τὸν καρδινάλιον Βίλλεμπραντς, 30 Νοεμβρίου 1969). Ὁ Ἀθιναγόρας οὐδόλως ἐκλείει τὰ ὅμματα πρὸ αὐτῶν ἐπωδύνων σημείων τῆς κοινῆς ἱστορίας τῶν δύο Ἐκκλησιῶν (Ἀντιφώνησις τοῦ Πατριάρχου Ἀθιναγόρου πρὸς τὸν Πάπαν Παῦλον τὸν Στ' ἐν Φαναρίῳ, 25 Ἰουλίου 1967).

Εἶναι ἐλπιδοφόρον τὸ γεγονός, ὅτι καὶ ἡ Α.Θ.Παναγιότης ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. κ. Δημήτριος διεκήρυξεν ἐπανειλημμένως τὴν ἀπόφασιν αὐτοῦ, ὅπως συνεχίση τὸ εἰς ἐπίτευξιν τῆς πανορθοδόξου καὶ παγχριστιανικῆς ἐνότητος ἀφορῶν ἔργον τοῦ ἀειμνήστου προκατόχου του. «Θὰ καλλιεργήσωμεν, —διεκήρυξε— συστηματικῶς τὴν καθ' ὅλου Χριστιανικὴν ἐνότητα. Τὸ ἐπὶ τοῦ πεδίου τούτου παγκοίνως ἀγνωριζόμενον ἔργον τοῦ ἀοιδίμου καὶ μακαριστοῦ μεγάλου προκατόχου ἡμῶν Πατριάρχου Ἀθιναγόρου δὲν πρόκειται νὰ ἀναχαιτισθῇ. Θὰ συνεχισθῇ καὶ ὑφ' ἡμῶν μετὰ πάσης προσοχῆς, ἐπιμελείας, θάρρους καὶ συνέσεως» (περ. «Ἐκκλησία», ἔτος 1972, σ. 512). Κατὰ τὴν πρόσφατον ὑποδοχὴν τοῦ Πρωτοθρόνου ἐν τῇ καθ' ὅλου Ὀρθοδόξῃ Οἰκουμενικῇ Πατριάρχῳ ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ Ἀθηνῶν ὁ σεβαστὸς Καθηγητὴς καὶ Ἀκαδημαϊκὸς κ. Ἰωάννης Καρμίρης ἐν τῇ σχετικῇ ὁμιλίᾳ του ἐτόνισεν, ὅτι τοῦ πνεύματος

τούτου ἄριστος καὶ συνετὸς φορεὺς εἶναι ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. κ. Δημήτριος, "Ὅστις ἔχει συνοψίσει μετὰ κρυσταλλίνης διαυγείας τὴν δεοντολογίαν τῶν οἰκουμενικῶν διαλόγων. Ὡς ὑπεμνήσθη ἐν συνεχείᾳ ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ, ὁ Παναγιώτατος Πατριάρχης πρὸ τριετίας διεκήρυξε κατηγορηματικῶς πρὸς τὴν ἐπισκεψαμένην τὸ Φανάριον ἀντιπροσωπείαν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, ὅτι ὁ διεκκλησιαστικὸς διάλογος «πρέπει νὰ εἶναι διάλογος πίστεως καὶ ἀληθείας, μὴ ἀπομακρυνόμενος οὐδὲ κατὰ ἴωτα ἐν ἡμίαν κεραλίαν» (Ματθ. 5,18) ἀπὸ τὴν Θείαν Ἀποκάλυψιν καὶ ἀπὸ τὰς δύο μοναδικὰς ἐκφορὰς αὐτῆς, ἡτοὶ τὴν Ἁγίαν Γραφήν καὶ τὴν Ἱερὰν Παράδοσιν, ὡς ἀποφθεγματοποιοῦνται εἰς τὰ δόγματα καὶ βιοῦνται εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν καὶ πράξιν». Ἡ πατριαρχικὴ αὐτὴ διακήρυξις εἶναι «ἡ γνησία καὶ αὐθεντικὴ φωνὴ καὶ πίστις τῆς Οἰκουμενικῆς Ὁρθοδοξίας» (περ. «Ἐκκλησία», ἔτος 1987, σ. 758).

Ἐν παρομοίᾳ πνεύματι ὠμίλησεν ἡ Α.Θ. Παναγιότης, ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. κ. Δημήτριος καὶ κατὰ τὰς προσφάτους ἱστορικὰς ἐπισκέψεις Αὐτοῦ. Αἱ σχετικαὶ συνεταὶ προσφωνήσεις Του κατὰ τὴν ἀδελφικὴν συνάντησιν Αὐτοῦ μετὰ τοῦ Πάπα Ἰωάννου Παύλου τοῦ Β', μετὰ τοῦ Προκαθημένου τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ μετὰ τῶν Ἡγετῶν τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἀποτελοῦν νέον χρυσοῦν κρίκον εἰς τὴν ἄλυσιν τῶν ἀξιεπαίνων ἐπιπόνων προσπαθειῶν πρὸς ἀποκατάστασιν ἀδελφικῶν σχέσεων τόσον μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῆς Ρωμαιοκαθολικῆς Ἐκκλησίας, ὅσον καὶ μεταξὺ αὐτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν, αἵτινες ἔχουν γίνει μέλη τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν, ἐν τῷ ὅποίῳ ὁ θεολογικὸς διάλογος τῆς ἀληθείας εἶναι πολὺ δυσχερέστερος ἔνεκα τῶν ὑφισταμένων σημαντικῶν θεολογικῶν διαφορῶν καὶ ἀντιθέσεων. Αἱ νέαι προσφωνήσεις τοῦ Παναγιωτάτου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου ἐν Ρώμῃ, Μ. Βρεταννίᾳ καὶ ἐν τῇ ἔδρᾳ τοῦ Παγκοσμίου Συμβουλίου τῶν Ἐκκλησιῶν πρέπει, ὅταν δημοσιευθοῦν, νὰ τύχουν —καὶ ἀσφαλῶς θὰ τύχουν— ἰδιαιτέρας ἐκκλησιολογικῆς ἀναλύσεως.

Ἐκ τούτων καθίσταται προφανές, ὅτι πρὸς χάριν ἀκριβῶς τοῦ ἐπιπόνου οἰκουμενικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου τῆς ἀληθείας πρέπει νὰ ὑπάρχη ὡς «προθεολογικὸν γεγονός» ὁ διάλογος τῆς ἀγάπης, ἥτις, ἐνεργοποιουμένη, ἀδέον νὰ φέρῃ καρποὺς ἀνιδιοτελοῦς συνεργασίας εἰς τὸ κεφάλαιον κοινῆς δράσεως ἐπὶ τοῦ ποιμαντορικοῦ, κοινωνικοῦ καὶ πνευματικοῦ πεδίου, ἐν ἀμοιβαίᾳ σεβασμῷ τῆς πιστότητος τῶν Χριστιανῶν ... πρὸς τὰς ἰδίας αὐτῶν Ἐκκλησίας» (Δήλωσις κοινῆ τοῦ Πάπα Παύλου τοῦ Στ' καὶ τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου ἐπὶ τῇ λήξει τῆς εἰς Ρώμην ἐπισκέψεως τοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρου, 28 Ὀκτωβρίου 1967).

Ἡ κοινὴ αὕτη δρᾶσις ἔχει ὡς θεμέλιον τὴν γνησίαν διακονικὴν ἀγάπην, ἥτις «μακροθυμεῖ, χρηστεύεται ..., οὐ ζηλοῖ· ... οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς ... πάντα

ὑπομένει» (Α' Κορ. 13,4-7). Μόνον ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῆς ἀγάπης ταύτης, ἥτις εἶναι «καρπὸς τοῦ πνεύματος» (Γαλ. 5,22), δύναται νὰ οἰκοδομηθῇ γνήσιος θεολογικὸς διάλογος, ἀποσκοπῶν εἰς τὴν ἐνότητα καὶ κοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν. Οὕτω, ἀπὸ φαινομενολογικῆς ἀπόψεως καὶ ἐντὸς τοῦ πλαισίου τῆς διομολογιακῆς διακονικῆς συνεργασίας καὶ τῆς διεκκλησιαστικῆς βοήθειας, θὰ ἠδυνάμεθα νὰ ὑπομνήσωμεν τὰ σπουδαιότατα βήματα, τὰ ὁποῖα ὀδηγοῦν ἐκ τῆς Χριστιανικῆς Διακονίας πρὸς τὴν ἀποκατάστασιν τῆς Ἐνότητος καὶ Κοινωνίας τῶν Ἐκκλησιῶν:

1) Πάντες οἱ Χριστιανοὶ συμφωνοῦν εἰς τὸ ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει τὴν ἀποστολὴν νὰ μεταφέρῃ καὶ πραγματοποιήσῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ ἐντὸς τοῦ ἐκάστοτε *hic et nunc* δεδομένου κόσμου. Ἀκόμη καὶ τὸ ἄριστον Κράτος δὲν δύναται νὰ παραμερίσῃ τὸ καθολικὸν γεγονός, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἐν τῇ ἀναποφεύκτῳ ὑπαρξιακῇ πτωχείᾳ του ἔχει ἀνάγκην οὐ μόνον τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀγάπης, τὴν ὅποιαν βιοῦ δίδων καὶ δεχόμενος.

2) Εἶναι ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι ἡ Χριστιανικὴ Διακονία σήμερον ἐργάζεται καὶ προσανατολίζεται οὐ μόνον ἐν ἀτομικῶ καὶ ἐνδομολογιακῶ μονολόγῳ, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἐν διεκκλησιαστικῶ διαλόγῳ καὶ ἐν ὄλονεν περισσότερον αὐξανομένη οἰκουμενικῇ συνεργασίᾳ. Παραδείγματα τοιαύτης διεκκλησιαστικῆς διακονικῆς δραστηριότητος εἶναι ἡ κοινὴ προσπάθεια διὰ τὴν ἀνακούφισιν τῆς προσωπικῆς καὶ συλλογικῆς ἀνάγκης, διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν καταστάσεων τῆς πτωχείας, τῆς πείνης, τῆς ἐλλείψεως στέγης, τῶν ἀσθενειῶν, τοῦ ἀναλφαβητισμοῦ κ.λπ. ἡ ἀνέγερσις οἰκοτροφείων διὰ πρόσφυγας ἢ σπουδαστὰς ἄλλων χωρῶν ἢ ἴδρυσις εἰδικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ Ὁργανώσεων (π.χ. «Brot für die Welt», «Misereor», «Kirchen helfen Kirchen»): τὸ οἰκουμενικὸν πρόγραμμα ὑποτροφιῶν, ἰδιαιτέρως διὰ σπουδαστὰς τῶν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χωρῶν, διὰ πτυχιούχους ξένων χωρῶν, διὰ ὑποψηφίους ἐπὶ διδασκτορίᾳ κ.ἄ. ἢ πρὸς ἀνάπτυξιν παροχὴ βοήθειας διὰ συνεργατῶν ἐκ διαφόρων ὁμολογιῶν ἢ χρησιμοποίησις τῶν μεθόδων καὶ τῶν τεχνικῶν βοηθητικῶν μέσων διὰ τὴν ὀρθὴν ὀργάνωσιν ἢ ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων καὶ ἐμπειρίας ἐπὶ τῆς ἐπικαίρου ἐκκλησιαστικῆς πολιτικῆς πρὸς παροχὴν βοήθειας· ὁ διομολογιακὸς στρατηγικὸς σχεδιασμὸς τῆς συνυπάρξεως τῆς Διακονίας μετὰ τοῦ Κοινωνικοῦ Κράτους· ἡ κοινὴ συμβολὴ πρὸς διατήρησιν τῆς ἀξιοπρεπειᾶς τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου, πρὸς καθορισμὸν τῶν προτεραιοτήτων τῆς ὀλοκρατικῆς Διακονίας, πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς θεραπευτικῆς καὶ προφυλακτικῆς Μικροδιακονίας καὶ Μακροδιακονίας, πρὸς ἀλλαγὴν τῶν κακῶν κοινωνικῶν δομῶν, πρὸς λύσιν τῶν πολιτισμικῶν καὶ φυλετικῶν προβλημάτων, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς δικαιοσύνης, τοῦ ἀφοπλισμοῦ, τῆς εἰρήνης.

3) Τὰ παραδείγματα ταῦτα τῆς διεκκλησιαστικῆς συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς Διακονίας εἶναι σπουδαῖος παράγων ἀναπτύξεως τῆς νοσταλγίας διὰ τὴν ἐνότητα τῆς ἀρχαίας ἀδιαιρέτου Ἐκκλησίας,

ἦτις ὡς πρωταρχικὸν οὐσιῶδες στοιχεῖόν της εἶχε τὴν διακοινοτικὴν βοήθειαν καὶ τὴν μεταξὺ τῶν τοπικῶν Ἐκκλησιῶν ἀμοιβαίαν ἀδελφικὴν συμπαραστάσιν. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος ὑπενθυμίζει τὴν συγκέντρωσιν χρημάτων διὰ τὰς πτωχὰς Τοπικὰς Ἐκκλησίας (Α' Κορ. 16,1· Πράξ. 11,29· Ρωμ. 15,26· Β' Κορ. 8,4· 9,1· Γαλ. 2,10). Ἐπειτα ὁ Ad. v. Harnack τονίζει π.χ., ὅτι ἤδη κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου εἰς μίαν ἐπιστολὴν τοῦ κορινθίου ἐπισκόπου Διονυσίου πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Ρώμης ἀναγνωρίζεται, ὅτι ἡ Ἐκκλησία αὕτη ἔχει διατηρήσει τὴν παναρχαίαν συνήθειάν της νὰ ἐπιδαφιλεύῃ εὐεργεσίας εἰς ἀδελφούς ἄλλων χωρῶν. Αὕτη ἦτο πράγματι ἡ «προκαθιμένη τῆς ἀγάπης» (Ἰγνάτιος).

Ἡ σημερινὴ ἐνδοεκκλησιαστικὴ διακονία τῆς ἀγάπης ἐντὸς τοῦ κόσμου, ὁ ὁποῖος ἔχει ἀνάγκην λυτρώσεως, ἐὰν καὶ δὲν ὑπάρχῃ ἀπόλυτος ἐνότης τῆς πίστεως, προσεγγίζει πρὸς ἀλλήλας τὰς κεχωρισμένας Ἐκκλησίας, ἀνακαλεῖ εἰς τὴν μνήμην τὴν παλαιὰν κοινὴν κληρονομίαν καὶ ἀνέλκει ἐκ τοῦ ὑποσυνειδήτου τῶν Χριστιανῶν εἰς τὸ φῶς τῆς συνειδήσεώς των τὸν ἐκκλησιαστικὸν Ἀρχέτυπον τῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἐνότητος, ὁ ὁποῖος ἐμψυχώνει τὴν ταυτότητα τῶν Χριστιανῶν καὶ τῶν Ἐκκλησιῶν. Οὕτω βιοῦμεν —mutatis mutandis— αὐτό, ὅπερ ἐβίου καὶ ἐκήρυττεν ὁ Τερτυλλιανός: «Πᾶσαι αἱ Ἐκκλησίαι εἶναι μία· ἡ ἀνακοίνωσις τῆς εἰρήνης καὶ ὁ χαιρετισμὸς τῆς ἀδελφότητος καὶ ἡ παρουσίαις τῆς φιλοξενίας ἀποδεικνύουν τὴν ἐνότητα τῶν Ἐκκλησιῶν» («Omnes ecclesiae una; probant unitatem ecclesiarum communicatio pacis et appellatio fraternitatis et contesseratio hospitalitatis») (de praeser. 20).

4) Ἡ διακοινοτικὴ ἀγάπη καὶ ἀλληλεγγύη αὐξάνει ὅλον ἐν καὶ περισσότερον τὴν συνειδησὶν μιᾶς δυνάμει ὑφισταμένης ἐνότητος. Ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς διακοινοτικῆς συνεργασίας τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς διεκκλησιαστικῆς βοήθειας εἶναι χαρακτηριστικὸν τὸ ζῶν βίωμα πολλῶν γνησίων Χριστιανῶν, συμφώνως πρὸς τὸ ὁποῖον οὗτοι βλέπουν εἰς τὰς ἄλλας ὁμολογίας οὐχὶ ἐχθρούς, ἀλλὰ ἀδελφούς ἐν Χριστῷ καὶ ἀδελφὰς Ἐκκλησίας. Ἡ διακοινοτικὴ ἀγάπη καθιστᾷ συνειδητόν, ὅτι ἡ κοινωμία τῶν Ἐκκλησιῶν, θὰ ἠδύνατο νὰ εἶναι εἰς τὴν οὐσίαν της οὐχὶ ὁμοιομορφία, ἀλλὰ ποικιλία καὶ πολυμορφία ἐν τῇ ἐνότητι. Θὰ ἐπρόκειτο διὰ μίαν πλουραλιστικὴν ἐνότητα, ἐν τῇ ὁποίᾳ τὸ ὁμογενὲς τῆς ἀληθείας καὶ τῆς πίστεως θὰ συνεδέετο μετὰ τοῦ ἑτερογενοῦς τοῦ πλουραλισμοῦ τῶν δομῶν τῆς μορφῆς καὶ τῆς ἐκφράσεως. Οὕτως ἡ πρακτικὴ συνεργασία τῶν Χριστιανῶν εἶναι βαθμιαία πραγμάτωσις τῆς ἐνότητος τοῦ πνεύματος καὶ τῆς θελήσεως, μία πραγματικὴ ἐπιτέλεσις βημάτων ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Κοινωνίαν τῶν Ἐκκλησιῶν.

5) Ἡ διεκκλησιαστικὴ διακονία καὶ ἡ ἱεραποστολικὴ προσπάθεια διὰ μίαν παγκόσμιον κοινωνίαν ἀλληλεγγύης ὀδηγοῦν τοὺς Χριστιανούς πρὸς ἀλληλογνωριμίαν καὶ φέρει εἰς τὴν συνειδησὶν των τὰ πραγματικῶς ὑφιστά-

μενα σημεῖα ἀποκλίσεως, τὰς διαφοράς, τὰς ἰδιοτυπίας καὶ τὰς ἀντιθέσεις, ἐπὶ τῶν ὁποίων πρέπει νὰ στρέψουν συγκεντρωτικὸν τὸ ἐνδιαφέρον των οἱ ἀναγκαῖοι οἰκουμενικοὶ διάλογοι. Ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη, ἡ ὁποία τονίζει ἄλλα σημεῖα διαφορετικῶν ἐκείνων τῆς ἐποχῆς τῆς ρήξεως καὶ τῆς ἐξάψεως τῆς πολεμικῆς, καθιστᾷ σήμερον φανερόν, ὅτι αἱ διαφοραὶ εἰς πολλὰς περιπτώσεις εἶναι διάφοροι ἐκφράσεις καὶ πλευραὶ τοῦ αὐτοῦ πνευματικοῦ βιώματος ἢ διάφοροι ἐκφράσεις καὶ ἀπόψεις τῆς αὐτῆς ἀληθείας. Οἱ κατὰ τὸ παρελθὸν διεξαγόμενοι ἐριστικοὶ διάλογοι ἔγιναν σήμερον διάλογοι τῆς συναντήσεως, οἱ ὅποιοι διεξάγονται μετὰ προσοχῆς, σεβασμοῦ, καλῆς θελήσεως καὶ ἀδελφικῆς κατανουήσεως. Ἐν τῷ Οἰκουμενισμῷ, ὡς ἐλέχθη, παρατηροῦμεν ἐξεταστικῶς σήμερον διὰ τοῦ μικροσκοπίου τῆς ἱστορικῆς καὶ θεολογικῆς ἀναλύσεως μὲ τούτους ὀφθαλμοὺς τῆς ἀγάπης. Ἡ ἀγάπη αὕτη ἀυξάνεται διὰ τῆς ἐν τῇ Οἰκουμένῃ συνδέσεως τῆς Διακονίας μετὰ τῆς Μαρτυρίας καὶ τῆς Λειτουργίας (Λατρείας). Τὸ χριστιανικὸν χαρμόσυνον μήνυμα καὶ ἡ πλήρης Χάριτος λειτουργικὴ πνευματικότης συμβάλλονται εἰς τὸν προσανατολισμὸν καὶ τὴν διαμόρφωσιν τοῦ «προφίλ», τῆς ποιότητος καὶ τῶν κινήτρων τῆς Διακονίας, ἵνα οἱ φορεῖς τοῦ διακονικοῦ ἔργου τῆς ἀγάπης ἔχουν ἀνιδιοτελεῖ ἑτοιμότητα πρὸς ὑπηρεσίαν, χαρὰν, ἡρωϊκὴν ἀφοσίωσιν, εἰλικρίνειαν, ἀγαθότητα καὶ ἠπιότητα, ταπεινῶσιν καὶ αἰσθημα ἀσφαλείας, ἐνθουσιασμὸν, θερμότητα ζωῆς, πηγαϊότητα. Πᾶσα μορφή τῆς Διακονίας πρέπει νὰ διεξάγεται ἐκ τῆς πεποιθήσεως, ὅτι ἐν τῷ κήπῳ τῆς διακονικῆς ἐνεργείας οἱ σπόροι πάντων τῶν ἀνθέων κατὰγονται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅτι αὐτοὶ τότε μόνον δύνανται νὰ εὐδοκιμοῦν, ὅταν τρέφονται ἐκ τῆς χάριτος τοῦ οὐρανοῦ. Τὸ διαρκὲς θεμέλιον, ἡ πηγὴ, τὸ ἔλφα καὶ τὸ ὠμέγα τῆς Διακονίας εἶναι ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὅστις ἀδιακόπως ἐκφράζει τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν θέλησίν Του, ἵνα οἱ Χριστιανοὶ καὶ αἱ Ἐκκλησίαι «ἐν ὧ σιν» (Ἰωάν. 17,11).